

5. Порошенко нагадав підписантам Будапештського меморандуму про гарантії безпеки. *LB.ua*. 2018. URL: https://lb.ua/news/2018/07/12/402701_poroshenko_pomnil_podpisantam.html (дата звернення: 31.03.2026).

6. Іванов Г. Наступальна зброя, санкції та 5-та стаття НАТО: Порошенко запропонував «План Б» на випадок відмови Путіна від припинення вогню. *OBOZ.UA*. 2025. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics-news/nastupalna-zbroya-sanktsii-ta-5-ta-stattya-nato-poroshenko-zaproponuvav-plan-b-na-vipadok-vidmovi-putina-vid-pripinen-nya-vognyu.htm> (дата звернення: 31.03.2026).

7. Летьяк В. Доведіть, що Будапештський меморандум не був обманом: звернення Кравчука, Кучми та Ющенка. *Факти*. 2022. URL: <https://fakty.com.ua/ua/svit/ssha/20220215-dovedit-shho-budapeshtskij-memorandum-ne-buv-obmanom-zvernennya-kravchuka-kuchmy-ta-yushhenka/> (дата звернення: 31.03.2026).

8. Зеленський: Якби в Україні була ядерна зброя, вторгнення Росії не було б. *Українська правда*. 2021. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2021/02/01/7281898/> (дата звернення: 31.03.2026).

9. Тесля О. Україна може підірвати «ямальський хрест»: прогноз далекобійних ударів по РФ. *Главред*. 2025. URL: <https://glavred.net/ukraine/ukraina-mozhet-vzorvat-yamalskiy-krest-prognoz-dalnoboynih-udarov-po-rf-10695251.html> (дата звернення: 31.03.2026).

БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРИВАЮЧОЇ ВІЙНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАВЕРШЕННЯ КОНФЛІКТУ

Сорока Світлана

доктор наук з державного управління,
професор кафедри політичної теорії та управління публічною сферою,
Університет Казимира Великого в Бидгощі (Республіка Польща)
ORCID: 0000-0003-2022-0388

Війна Росії проти України триває понад 4 роки, а ініціатива на полі бою поступово переходить до Росії, яка веде війну на виснаження та щоденно захоплює нові території невеликими темпами. Територія України систематично зазнає ракетно-дронових ударів, причому інтенсивність російських атак значно перевищує можливості української сторони завдавати симетричної шкоди російській економіці та інфраструктурі. Водночас ресурси мобілізації сторін є асиметричними: Україна стикається з проблемами загальної військової мобілізації, низькою мотивацією частини особового складу та високими масштабами дезертирства, тоді як Росія формально обмежується частковою мобілізацією за умови ознак прихованого призову. Все це формує контекст, у якому пошук шляхів припинення війни неможливо відділити від питання про причини конфлікту та архітектуру європейської безпеки.

Трансформація безпекової політики України демонструє дію класичної дилеми безпеки: кроки, спрямовані на посилення власної обороноздатності (розши-

рення співпраці з НАТО, нарощування військової інфраструктури), суб'єктивно сприймаються Росією як екзистенційна загроза. У рамках цієї логіки розширення НАТО на схід та спроби наблизити Україну і Грузію до Альянсу, про що критично писали такі дослідники, як Джордж Кеннан та Джон Міршаймер, інтерпретуються в Москві як порушення балансу сил та спроба витіснити Росію з європейського порядку безпеки. Другою важливою теоретичною основою є принцип неподільності безпеки, закріплений у Гельсінському заключному акті 1975 р. і підтверджений Паризькою хартією для нової Європи 1990 р., згідно з яким безпека однієї держави не може досягатися за рахунок безпеки іншої. Ігнорування цього принципу вже призводило до глобальної ескалації – класичним прикладом є карибська криза 1962 р., коли розміщення американських ракет у Туреччині та радянських ракет на Кубі поставило світ на межу ядерної війни. У випадку України, поєднання розширення НАТО, нарощування військової присутності на її території та відсутності узгоджених гарантій для Росії було сприйнято російською елітою як повторення ситуації стратегічного оточення, що, на їхню думку, вимагало силової відповіді.

Агресія Росії 24 лютого 2022 р. стала кульмінацією довготривалої ескалації, яка розпочалася з Євромайдану, анексії Криму та війни на Донбасі, що поєднала внутрішньополітичний та етнополітичний виміри із зовнішнім геополітичним протистоянням. Після зміни влади в 2014 р. нове керівництво України взяло виразно антиросійський курс, що, зокрема, проявилось у спробах перегляду статусу російської мови та обмеженні прав російськомовного населення, чим Москва обґрунтовувала необхідність «захисту співвітчизників». Паралельно США та союзники активно інвестували у модернізацію українського війська та проведення спільних навчань, а на території України розгорталася як відкрита, так і прихована західна військово-розвідувальна інфраструктура. З російського погляду, невиконання Мінських домовленостей 2014–2015 рр. і відмова США та НАТО серйозно розглянути російські пропозиції щодо гарантій безпеки у грудні 2021 р. означали закриття дипломатичного вікна можливостей. На Заході частина дослідників (Гленн Дізен, Джон Міршаймер, Taras Bilous) та політиків (наприклад, Джордж Кеннан) вважають, що війна не була «безпричинною», а стала результатом поєднання прорахунків Росії, США, НАТО та українських еліт, які не змогли врахувати взаємозалежність безпеки в регіоні.

Один із можливих сценаріїв завершення війни – політичне врегулювання шляхом переговорів, однак наразі вимоги сторін є взаємовиключними, що робить компроміс малоімовірним. Росія наполягає на визнанні «нових територіальних реалій» (Крим, Севастополь, «ДНР / ЛНР», частини Херсонської та Запорізької областей), демілітаризації та нейтралітеті України, відмові від вступу до НАТО, а також на гарантіях прав російськомовних громадян. Україна, навпаки, вимагає

відновлення кордонів 1991 р., повного виведення російських військ, відшкодування збитків, запровадження міжнародних гарантій безпеки (включно з перспективою членства в НАТО) та подальшої мілітаризації країни з метою стримування Росії. У результаті обидві сторони розглядають одна одну як екзистенційну загрозу, а поступки по ключових питаннях – як неприйнятні; подібну логіку «максималістських цілей» унеможливлення миру аналізує, зокрема, Джон Міршаймер у своїх працях про перспективи війни в Україні. Збереження такого конфігураційного тупика означає, що будь-які переговори, якщо й відбудуться найближчим часом, імовірно стосуватимуться перемир'я чи тимчасової «заморозки» конфлікту, а не його всеосяжного політичного врегулювання.

Другий сценарій – затяжна війна на виснаження, що вже фактично реалізується: Росія максимізує мобілізацію військового та промислового потенціалу, а Україна залежить від нарощування поставок озброєнь, фінансової та розвідувальної допомоги з боку США і НАТО. Такий формат підвищує людські та матеріальні втрати для обох сторін, але особливо болісним є для України через руйнування інфраструктури, депопуляцію та вразливість економіки. Паралельно триває процес повзучої «вієтнамізації»: США поступово перекладають основний тягар війни на Україну та європейських союзників, знижуючи власну пряму залученість, оскільки історично Вашингтон уникає опинятися на боці сторони, що програє у затяжних конфліктах. За таких умов західні еліти дедалі частіше фокусуються не на перемозі України будь-якою ціною, а на мінімізації власних ризиків ескалації й одночасному стримуванні Росії, що створює суперечливі сигнали для Києва. Для України продовження війни на виснаження без чіткого горизонту політичного рішення означає подальше зростання демографічних втрат, міграції, соціальної фрустрації та ерозії довіри до державних інституцій.

Третій, найнебезпечніший сценарій – ескалація до прямого зіткнення Росії з НАТО та потенційний вихід конфлікту на ядерний рівень. Дискусії щодо передачі Україні далекобійних ракет, ударів по глибокій території Росії та залучення західних інструкторів і «контингентів безпеки» підвищують ризик помилкових розрахунків з обох сторін. У логіці російського воєнно-політичного керівництва перетворення України на плацдарм НАТО біля кордонів Росії є підставою для розгляду конфлікту як екзистенційного, а отже – для формальної легітимації застосування «останнього засобу» у вигляді тактичної чи стратегічної ядерної зброї. Вірогідність потенційної ескалації підкріплюється відсутністю стабільних каналів стратегічного діалогу між Росією та США, деградацією договірно-правової бази контролю над озброєннями та домінуванням морально-ідеологічного дискурсу над прагматичним балансуванням.

Узагальнюючи, війна в Україні не може бути стійко завершена без усунення причин, які лежать на трьох рівнях: внутрішньоукраїнському, російсько-україн-

ському та глобально-геополітичному. На внутрішньому рівні це вимагає переосмислення мовно-культурної політики, інклюзії російськомовного населення та формування громадянської ідентичності, що знижує потенціал внутрішнього конфлікту, який може бути використаний зовнішніми акторами. На двосторонньому рівні ключовим є питання статусу України – нейтральної чи блокової; досвід провалених Мінських угод, непідписаних Стамбульських домовленостей 2022 р. та відхилених пропозицій Росії щодо гарантій безпеки 2021 р. показує, що компроміс можливий лише за умови взаємного визнання червоних ліній. На глобальному рівні йдеться про формування нового євразійського (або ширше – багатопольярного) порядку, в якому США, ЄС, Росія та Китай змушені будуть визнати обмеженість власної гегемонії й перейти від логіки «перемоги» до логіки балансу та стримування, про що пишуть, зокрема, Glenn Dizen та інші представники реалістичної школи. У такому порядку справжніми гарантіями безпеки України могли б стати не стільки формальні членства, скільки договірно зафіксований нейтралітет, обмеження іноземної військової присутності та інституційно забезпечений принцип неподільності безпеки у Європі.

Список використаних джерел

1. Diesen G. *The Ukraine War & the Eurasian World Order*. New York: February Books, 2018.
2. Mearsheimer J. J. *The Darkness Ahead: Where the Ukraine War Is Headed*. *John's Substack*. 2023. URL: <https://mearsheimer.substack.com/p/the-darkness-ahead-where-the-ukraine>.
3. Bilous T. *The War in Ukraine, International Security, and the Left*. *New Politics*. 2024. URL: <https://newpol.org/the-war-in-ukraine-international-security-and-the-left/> (date of access: 31.03.2026).

СЕК'ЮРИТИЗАЦІЯ ЯК ІДЕОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: СКАНДИНАВСЬКИЙ ДОСВІД В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Воротілова Ірина

здобувач третього рівня вищої освіти кафедри політології
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
(керівник – проф. Світлана Коч)
ORCID: 0009-0000-4241-5659

Сучасні глобальні виклики – пандемії, війни, інформаційні та кібернетичні загрози, зростання взаємозалежностей між державою та суспільством – призвели до формування нової логіки національної безпеки в умовах невизначеності. За таких обставин класичні стратегії, засновані на військовому балансі та прогно-